

Egykori könyvtulajdonosok névjegyei az esztergomi Bibliotheca gyűjteményében

Szeptember 16-tól látogatható könyvtárunk új időszak kiállítása, az *EX LIBRIS MEIS – Könyvjegyek az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár gyűjteményének köteteiben* című tárlat. Az Ars Sacra Fesztivál keretében megnyílt kiállítással gyűjteményünk egykori könyvtárosa, Némethy Lajos munkája előtt tisztelgünk.

120 évvel ezelőtt, 1903-ban jelent meg Némethy Lajos kötete, melyben a könyvtár 350 ex librisét írja le.

A mű megjelenése szorosan kapcsolódik az első magyar országos ex libris kiállításához, melyet 1903. május 9-én nyitottak meg, és a kiállítás szervezője, Czákó Elemér kérésére a Bibliotheca is csatlakozott a rendezvényhez. Némethy Lajos nyolc kötetet, valamint több ex libris rézlemezét küldte el a kiállításra. Ezzel párhuzamosan pedig megszerkesztette, illetve megjelentette az ex librisek jegyzékét. Ahogy az Esztergomi Káptalannak címzett levelében írta: „Könyvtárunk tekintélye és a benne elrejtett bibliographiai kincs érvényre hozatala érdekében időszerű, sőt az említett kiállítással szemben kényszerűség volt a könyvtár ex-libriseinek lajstromozása és nyomtatásban való közzététele.” Némethy jegyzéke az ex libris irodalom első olyan munkája, mely egy könyvtár könyvjegyeit írja le. A korabeli magyar és külföldi sajtó is elismeréssel írt róla.

A több mint nyolcvan kiállított könyvjegy zömében a Némethy Lajos által feltárt ex librisek közül való, de mellettük több, később azonosított darab is látható. A kiállított könyvtári jegyeket két csoportban helyeztük el. Külön tárlóban szerepelnek a magyar, illetve a külföldi tulajdonosok ex librisei, mindkét csoportban külön az egyházi-, illetve a világi személyek könyvjegyei, időrendben.

Gyűjteményünk lehetővé teszi, hogy történeti áttekintést nyújtsunk az ex libris műfajáról, készítésének módjáról. Több, az ex libris előzményének tekinthető, a tulajdonos személyét kézzel festett címerrel jelölő kötetet láthatunk a kiállításon. Így kerül bemutatásra Mossóczy Zakariás (1542–1587) humanista főpap, Csáky Miklós (1698–1757) esztergomi érsek címere. De az ex librisek szimbolikus előzményeként értelmezhető láncos könyvekre is látunk példát. Az egykor a klosterneuburgi Ágoston-rendi monostor tulajdonában lévő, a 15. századi meisseni prédikátor, Meffreth beszédeit tartalmazó ósnyomtatvány még őriz néhány láncszemet.

Georg Faiglin 16. századi ágostonos szerzetes színezett fametszetes könyvjegye már a tulajdonképpeni ex librisek közé sorolható, ahogyan a Dürnbacher (Dürnpacher) család fametszetes címere is.

EX LIBRIS KIÁLLÍTÁS 2023

Az állomány összetételéből adódóan ex libriseink, így a kiállított ex librisek jelentős részét is, a 17–19. század folyamán keletkezett rézmetszetes, címeres ex librisek alkotják. Több érseki, kanonoki ex librist tekinthetnek meg a látogatók, köztük Szelepcsényi György (1595–1685) esztergomi érsek maga metszette arcképes ex librisét, amelynek szövegében a szakirodalom szerint magyar területen először szerepel az ex libris kifejezés. Mellettük számos, az ex librisek testvérének tekinthető címeres super ex libris is látható.

A címeres ex librisek mellett a 19–20. századból több szimbolikus, szignált ex librist, csak szöveget tartalmazó, névtábla jellegű címkét is bemutatunk, melyek már a sokszorosítás modern technikáival készültek. Így látható Györgyfy György (1896–1981) festőművész, grafikus Gigler Károly (1897–1965) esztergomi kanonok számára készített klisényomat ex librise, Nyáry Rudolf (1828–1900) névjegykártyára hasonlító könyvjegye.

Az egyházi személyeken kívül számos világi nemesi és polgári gyűjtő könyvtárából őrzünk köteteket. Az ő személyüket jelölő ex librisek közül is több látható, köztük Franz Ehrenreich von Trauttmansdorff (1662–1719) bécsi udvari kamarás könyvjegye, Guillaume-Antoine-François de Feltz (1744–1820) belga diplomata, államtitkár ex librise. Aranyozott super ex librisek mutatják meg, hogy Lippay György (1600–1666) esztergomi érsek tulajdonába került az a kötet, amely korábban V. Albert (1528–1579) bajor herceg, a wittelsbachi bajor udvari könyvtár alapítójának birtokában volt.

Kiállításra került a Kempelen család címerét tartalmazó kötet, amelyben Kempelen Farkas (1734–1804) édesapjára, Kempelen Engelbertre (1680–1761) utaló bejegyzés található. Az Uniót kimondó 1848-as országgyűlésen jelen lévő, erdélyi családból származó grófnő, Radák Istvánné Rhédey Klára (1809–1868) szöveges ex librise szintén látható.

A néhány kiemelt név csak ízelítőt nyújt a 2024. június 30-ig megtekinthető kiállítás darabjaiból. Honlapunkon a kiállításon nem szereplő ex libriseinket is megtekinthetik látogatóink.

DOBÓ JUDIT
Esztergomi Főszékesegyházi
Könyvtár

